

בטעם החשש להראות סכיננו לחכם ביו"ט לבה"ג ורז"ה

אליעזר דיינה, ediena@torontotorah.com

א. רא"ש כאן (וכן הוא ברי"ף)

איבעיא להו מהו להראות סכין לחכם ביו"ט רב מרי בריה דרב איקא שרי ורבנן אסרי ופירש בעל הלכות טעמא דמלתא דרבנן דלמא אזיל חוץ לתחום לאחוויה. אמר רב יהודה ת"ח רואה לעצמו ומשאילה לאחרים:

ב. בעל המאור כאן

והא דאמרינן אסור להראות סכין לחכם ביום טוב פירשה הרי"ף ז"ל משום גזירה שמא יצא חוץ לתחום ובפרק משילין נראה שאין לגזור משום תחומין למאן דאמר תחומין דרבנן וה"ר שלמה ז"ל פי' משום דאושא מילתא ונראה כמו שדעתו למכור באיטליז ולי נראה ראיית סכין כראיית בכור היא שמעכבת השחיטה ונראה כמתקן וכדן את הדין.

ג. פני יהושע כאן

אלא שהרב אלפס כתב עוד טעם אחר בשם בה"ג דהא דאסור להראות סכין לחכם היינו שמא לא ימצא חכם וילך חוץ לתחום. ולכאורה יש לתמוה דאם כן יהא אסור להראות טרפה מטעם זה. ויש ליישב כיון דראיית טרפה גופא מילתא דלא שכיח היא דרוב בהמות כשירות הן מש"ה לא גזרו שמא ילך חוץ לתחום דהוי נמי מילתא דלא שכיחא, משא"כ להראות סכין לחכם דלא סגיא בלא"ה שייך שפיר הך גזירה, כן נראה לי:

ד. הערות הרב אלישיב כאן

והפנ"י הקשה דאי חיישינן שמא ייצא מדעת חוץ לתחום כדי להראות לחכם, א"כ מהך טעמא יש לאסור גם לראות שאלה בטרפות דשמא ייצא משו"כ מחוץ לתחום. ומתוך הפנ"י דבסכין חיישינן טפי שידוע דודאי יהיה ראוי לשחוט ע"י הסכין ורק צריך להראותו לחכם בזה חיישינן שיעבור על אסור דתחומין, אבל גבי טריפה היכא דאית ליה שאלה אינו יודע בודאי שיתירוהו ואינו מטריח עצמו כ"כ על הספק. ועוד י"ל באופ"א, דבאמת איכא הרבה ת"ח שיכולים לידע אם הסכין כשר או לא, וכן גבי טריפה אין לחוש שלא יהיה בתוך התחום מי שבקיא בהלכות טריפות. וכל החשש הוא דוקא גבי סכין של שחיטה דאיכא דין להראותו לחכם העיר בדוקא

ה. צל"ח כאן

מהו להראות סכין לחכם. הרי"ף [טו ב] בשם בה"ג פירש הטעם דלמא יצא חוץ לתחום אחר החכם, והקשה הפני יהושע א"כ יהיה אסור להראות טריפה לחכם ביום טוב. ולענ"ד נראה דטריפה כיון שמשכחת שיזדמן לו שאלת טריפה בי"ט שהרי שוחטין בי"ט וכמה טריפות איכא בבני מעים, ואלו לא היה אפשר לאסורם להראותם בי"ט ולכך לא גזרו אפילו בטרפה שהיה יכול לשאול עליה מבערב, אבל סכין היה יכול להראותו אתמול לחכם ולכך אסרו להראותו בי"ט מטעם שמא יצא אחריו חוץ לתחום. ואם תשיבני מראיית מומין בי"ט דשרי ר' יהודה לעיל במתניתין דף כ"ה ע"ב והיינו במום שנפל בו מערב י"ט כדמוקי לה לעיל בסוגיא דבכור ולא חיישינן שמא ילך אחר החכם חוץ לתחום. ואולי באמת סוגיא דכאן דאסרו להראות סכין לחכם היינו אליבא דהלכתא דמסקינן לעיל בסוגיא דבכור כר"ש דאין רואין מומין בי"ט, אבל לר"י כי היכי דרואין מומין בי"ט ה"נ יכול להראות סכין לחכם בי"ט. ואל תתמה שהרי לבעל המאור [יד. ד"ה והא דאמרינן] ודאי כן הוא שהוא נתן טעם שאסור להראות סכין לחכם דהוה כראיית מומין דבכור שמעכב את השחיטה ונראה כמתקן ודן את הדין, הרי שהוא תולה ראיית סכין בראיית בכור.

ו. רמב"ן במלחמות כאן

אמר הכותב רבים סוברים דתחומין שלש פרסאות דאורייתא הם ומשום הכי חיישינן בהולכת סכין שמא ילך אחר חכם שלש פרסאות וגבי רוכבין על גבי בהמה אין לחוש שמא יצא שלא לדעת חוץ לשלש פרסאות אלא באלפים אמה שהוא מקום קרוב הוא שיש לחוש כשלא ילך ברגליו שמא לא יכוין את התחום ומשום הכי אקשינן שמע מינה תחומין דאורייתא אבל לגבי להראות סכין לחכם חוששין שהרי צריך להוליכה אחריו כנגד מחנה ישראל אע"פ שהוא בקי כל שכן למי שאינו בקי לפיכך חוששין לתחומי שלש פרסאות שהוא רגיל להוליך שם סכין אחר חכם בחול שאין החכמים מצויין בכל מקום בתוך התחום הלואי בכמה תחומין ימצאו וזה באמת דעת מקצת הגאונים בתחומין והוא כתוב בהלכות ואנו אין דעתנו ולא דעת בעל המאור כן וגם דברי רבינו הגדול ז"ל אנו מוציאין אותם שם מן הדעת הזו אבל יש לומר דודאי לא חששו בתחומין שמא לא יהא מכוין בה ברוכב אלא לדברי האומר תחומין דאורייתא אבל במוליך סכין לחכם שהוא מחזר אחריו ויצאיתו חוץ לתחום צריכה לו גזירה קרובה היא ואפילו בשל דבריהם גזרינן והדר ביה כמה גזירות בתלמוד משום איסורין של דבריהם ביו"ט ובשבת ולמעלה גזרו בתחומין משום אמירה לנכרי בלבד

ז. מאירי כאן

וכל זה אינו נראה ועקר הדברים באיסור זה הוא שהיו החכמים באותו זמן קובעים להם פרק וישיבה בשדות חוץ לתחום ושמא ילך עם הארץ זה חוץ לתחום בלא עירוב להראותו ואע"פ שהתחומין מדרבנן נמצאת גזרה לגזרה מ"מ בדבר הקרוב כל כך יש להסתרך באיסור או שמא יצא חוץ לשלש פרסאות כמו שאמרו בערובין שכל מי שצריך להוראה צריך לילך שלש פרסאות ובדיקת סכין הוראה היא ומכאן אני אומר שבזמן הזה שהחכמים מצויין בבתיהם מותר להראות סכין לחכם ולואי

ח. רמב"ן במלחמות כאן

וטעמו של בעל המאור ז"ל אינו דראיית סכין כראיית טריפה הוא וכשאר ההוראות שמותרות ביום טוב ואינו דומה לראיית בכור שהוא יוצא מכלל קדשי מזבח לפסולי המוקדשין בהתירה זו נמצא שהוא מתיר את האיסור ואם היה טעמו עיקר אף תלמיד חכם אינו רואה לעצמו וטוב מזה ומזה גזירה שמא ישחזיז במשחזות:

ט. שיטה מקובצת כאן

רז"ה

מהו להראות סכין לחכם. פירש הרב זרחיה הלוי ז"ל דרבנן דאסרי משום דמחזי כדן את הדין וכעין ראית מומין.

רשב"א

והקשה עליו הרשב"א ז"ל דאם כן אף לעצמו אינו רואה כמו שאינו רואה הבכור לעצמו.

ריטב"א

ותירץ הריטב"א ז"ל דלגבי אחרים שאינן יכולין לשחוט זולתי הוראתו הוי כמתקן ודן את הדין אבל לראות לעצמו אינו אלא כראית טרפה.

רדב"ז

ומורי נר"ו תירץ יותר נכון דשאני בכור שאפילו בחול אינו רואה לעצמו ואפילו הוא מומחה וכדנתיא בבכורות פרק עד כמה כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו ואוקמה ר' יוחנן ביחיד מומחה. וכיון שכן כשהוא רואהו ביום טוב לאו משום דמחזי כדינא הוא שהרי אפילו בחול אינו רואה. אבל רואה הוא הסכין לעצמו ביום טוב שכן בחול רואהו לעצמו וכיון דבחול רואהו לעצמו לא מחזי כדינא שהרי אין אדם דן את עצמו. אבל כשאחרים מראין לו ודאי מחזי כדינא דדמי לבכור שצריך להראות לו ונראה כמתקן ודן את הדין. והוא נכון ומתישב...

רשב"א

ונראה דמכח קושיות אלו חזר בו הרשב"א בספר עבודת הקדש שכתב ואינו מחוור פירוש בעל המאור ז"ל משום דקשיא הא דאמר חכם רואה לעצמו ומאי קא משמע לן פשיטא עד כאן לשונו. הרי שהקשה בהפך דפשיטא דשרי.

י. ר"ן על הרי"ף כאן

והר"ז הלוי ז"ל כתב דמשום הכי אין מראין סכין לחכם משום דהוה ליה כעין ראיית מומין של בכור שאסרו וכתב הרמב"ן ז"ל שאם היה בטעם זה עיקר אף תלמיד חכם בדין הוא שלא יהא רואה לעצמו ואין זו קושיא אצלי דלעצמו אינו אלא לברר את הספק אבל לאחרים אינו אלא שמפני כבודו של חכם אמרו שלא יהא ראוי הסכין לשחוט בו עד שיתן רשות ונמצאת נתינת רשותו תקון גמור כעשיית כלי

יא. שבוע הבא: בדברי הרמב"ם הלכות יו"ט פרק ד הלכה ט

אין משחזין את הסכין במשחזות שלה אבל מחדדה על גבי העץ או על גבי חרש או אבן ואין מורים דבר זה לרבים כדי שלא יבאו לחדדה במשחזות, במה דברים אמורים בשיכולה לחתוך בדוחק או שנפגמה, אבל אם אינה יכולה לחתוך כלל אין משחזין אותה אפילו על העץ שמא יבא להשחזיה במשחזות, ומפני זה אסרו להראות סכין לחכם ביום טוב שמא תהיה פגומה ויאמר לו אסור לשחוט בה משום פגמתה וילך ויחדדנה במשחזות, וחכם שראה הסכין לעצמו הרי זה משאילה לעם הארץ.